

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 19 mars 2020*

”Begäran om förhandsavgörande – Straffrättsligt samarbete – Förfarande för förverkande av olagligt förvärvade tillgångar utan att det föreligger någon fällande brottmålsdom – Direktiv 2014/42/EU – Tillämpningsområde – Rambeslut 2005/212/RIF”

I mål C-234/18,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sofiyski gradski sad (Stadsdomstolen i Sofia, Bulgarien) genom beslut av den 23 mars 2018, som inkom till domstolen den 3 april 2018, i målet

Komisia za protivodeystvie na koruptsiata i otnemane na nezakonno pridobito imushtestvo

mot

BP,

AB,

PB,

”Trast B” OOD,

”Agro In 2001” EOOD,

”ACounT Service 2009” EOOD,

”Invest Management” OOD,

”Estate” OOD,

”Bromak” OOD,

”Bromak Finance” EAD,

”Viva Telekom Bulgaria” EOOD,

”Balgarska Telekomunikationna Kompania” AD,

”Hedge Investment Bulgaria” AD,

”Kemira” OOD,

* Rättegångsspråk: bulgariska.

"Dunarit" AD,
"Technologischen Zentar-Institut Po Mikroelektronika" AD,
"Evrobild 2003" EOOD,
"Technotel Invest" AD,
"Ken Trade" EAD,
"Konsult Av" EOOD,
Louvrier Investments Company 33 SA,
EFV International Financial Ventures Ltd,
Interv Investment SARL,
LIC Telecommunications SARL,
V Telecom Investment SCA,
V2 Investment SARL,
Empreno Ventures Ltd,

ytterligare deltagare i rättegången:

Corporate Commercial Bank, i likvidation,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Prechal, domstolens ordförande K. Lenaerts och domstolens vice ordförande R. Silva de Lapuerta, båda tillförordnade domare på tredje avdelningen, samt domarna L.S. Rossi (referent) och J. Malenovský,

generaladvokat: E. Sharpston,

justitiesekreterare: enhetschefen M. Aleksejev,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 5 juni 2019,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, genom P. Georgiev och N. Kolev, båda i egenskap av ombud,
- BP, genom L.E. Karadaliev, advokat,
- AB, genom SA Stoyanov, advokat,
- PB, genom D.V. Kostadinova och S. Pappas, advokati,

- "Trast B" OOD, genom SA Stoyanov, advokat,
- "Dunarit" AD, genom T.S. Trifonov, advokat,
- Corporate Commercial Bank, i likvidation, genom K.H. Marinova och A.N. Donovan, båda i egenskap av ombud,
- Bulgariens regering, genom L. Zaharieva och T. Mitova, båda i egenskap av ombud,
- Tjeckiens regering, genom M. Smolek, J. Vlácil och A. Kasalická, samtliga i egenskap av ombud,
- Irland, genom J. O'Connor, M. Browne, C. Durnin, M. Berry och A. Joyce, samtliga i egenskap av ombud, biträdda av D. Dodd, BL, B. Murray och N. Butler, SC,
- Europeiska kommissionen, genom R. Troosters och Y.G. Marinova, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 31 oktober 2019 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU av den 3 april 2014 om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen (EUT L 127, 2014, s. 39, och rättelse i EUT L 138, 2014, s. 114).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo (Kommissionen för korruptionsbekämpning och förverkande av olagligt förvärvat egendom, Bulgarien) (nedan kallad kommissionen med ansvar för förverkande) och BP samt ett antal fysiska och juridiska personer som antingen anses ha anknytning till BP eller vara kontrollerade av honom. Målet rör en ansökan om förverkande av egendom som BP och dessa personer har förvärvat på olagligt sätt.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Rambeslut 2005/212/RIF

- 3 Skälen 1, 5 och 10 i rådets rambeslut 2005/212/RIF av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott (EUT L 68, 2005, s. 49) har följande lydelse:
 - "1) Det viktigaste motivet för den gränsöverskridande, organiserade brottsligheten är ekonomisk vinning. Ett effektivt förebyggande och bekämpande av den organiserade brottsligheten bör därför fokuseras på spårande, frysning, beslag och förverkande av vinning av brott. Detta försvåras bland annat av skillnaderna i medlemsstaternas lagstiftning på detta område.

...

5) I enlighet med rekommendation 19 i handlingsplanen från år 2000 'Förebyggande och bekämpande av den organiserade brottsligheten: Europeiska unionens strategi inför det nya årtusendet', som antogs av [Europeiska unionens råd] den 27 mars 2000 ..., bör det undersökas om det eventuellt behövs ett instrument som, där det är lämpligt, ger möjlighet att i straffrätten, civilrätten eller skatterätten mildra bevisbördan avseende ursprunget till de tillgångar som innehågs av en person som dömts för ett brott med anknytning till organiserad brottslighet, med beaktande av bästa praxis i medlemsstaterna och med vederbörlig respekt för de grundläggande rättsliga principerna.

...

10) Syftet med detta rambeslut är att se till att det finns effektiva regler i alla medlemsstater om förverkande av vinning av brott, bland annat i fråga om bevisbördan när det gäller ursprunget till tillgångar som tillhör en person som dömts för brott med anknytning till organiserad brottslighet. Detta rambeslut hör ihop med ett danskt utkast till rambeslut om ömsesidigt erkännande inom Europeiska unionen av beslut om förverkande av vinning och uppdelning av egendom, vilket läggs fram samtidigt."

4 I artikel 1 första–fjärde strecksatserna i rambeslutet föreskrivs följande:

"I detta rambeslut avses med:

- *vinning*: varje ekonomisk fördel av brottsliga gärningar; den kan bestå av alla former av egendom enligt definitionen i följande strecksats,
- *egendom*: all slags egendom, materiell eller immateriell, lös eller fast egendom, samt juridiska handlingar eller urkunder som styrker äganderätt eller annan rätt till sådan egendom,
- *hjälpmedel*: all slags egendom som på något sätt, helt eller delvis, använts eller varit avsedd att användas för att begå brottslig gärning eller brottsliga gärningar,
- *förverkande*: sådant straff eller annan åtgärd beslutad av domstol efter rättegång på grund av brottslig gärning eller brottsliga gärningar som innebär slutgiltigt berövande av egendom."

5 I artikel 2 i rambeslutet, med rubriken "Förverkande", föreskrivs följande:

"1. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att kunna förverka, helt eller delvis, hjälpmedel och vinning som härrör från brottsliga gärningar som kan bestraffas med frihetsberövande i mer än ett år eller egendom vars värde motsvarar sådan vinning.

2. I samband med skattebrott får medlemsstaterna tillämpa andra förfaranden än straffrättsliga för att frånta gärningsmannen vinningen av brottet."

6 Artikel 3 i rambeslutet har rubriken "Utökade möjligheter till förverkande". I artikel 3.2 c och 3.4 i rambeslutet föreskrivs följande:

"2. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att möjliggöra förverkande enligt denna artikel, åtminstone

...

c) om det är fastställt att värdet av egendomen inte står i proportion till den dömda personens lagligen förvärvade inkomst och en nationell domstol på grundval av specifika sakförhållanden är fullständigt övertygad om att egendomen i fråga härrör från denna dömda persons brottsliga verksamhet.

...

4. Medlemsstaterna får tillämpa andra förfaranden än straffrättsliga för att frånta gärningsmannen egendomen i fråga."

7 I artikel 4 i rambeslut 2005/212 föreskrivs följande:

"Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att de som berörs av åtgärder enligt artiklarna 2 och 3 har tillgång till effektiva rättsmedel för att skydda sina rättigheter."

8 I artikel 5 i rambeslutet anges följande:

"Detta rambeslut skall inte ha som effekt att skyldigheten att respektera de grundläggande rättigheterna och de grundläggande principerna, särskilt vad gäller presumtion om den anklagades oskuld, i enlighet med vad som fastställs i artikel 6 [EU] på något sätt ändras."

9 I artikel 6.1 i rambeslutet föreskrivs följande:

"Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa detta rambeslut senast den 15 mars 2007."

Rambeslut 2006/783/RIF

10 I skäl 8 i rådets rambeslut 2006/783/RIF av den 6 oktober 2006 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om förverkande (EUT L 328, 2006, s. 59, och rättelse i EUT L 50, 2014, s. 37) anges följande:

"Syftet med detta rambeslut är att underlätta samarbetet mellan medlemsstaterna om ömsesidigt erkännande och verkställighet av beslut om förverkande av egendom, så att en medlemsstat på sitt territorium skall erkänna och verkställa beslut om förverkande som har utfärdats av en annan medlemsstats domstol som är behörig i brottmål. Detta beslut hänger samman med ... rambeslut [2005/212]. Syftet med det rambeslutet är att säkerställa att alla medlemsstater har effektiva regler för förverkande av vinning av brott, bland annat när det gäller bevisbördan i fråga om ursprung för tillgångar vilka innehas av en person som är dömd för ett brott som har samband med organiserad brottslighet."

Direktiv 2014/42

11 I skälen 9, 22 och 23 i direktiv 2014/42 anges följande:

"9) Syftet med detta direktiv är att ändra och utvidga bestämmelserna i [rådets rambeslut] 2001/500/RIF [av den 26 juni 2001 om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel till och vinning av brott (EGT L 182, 2001, s. 1)] och [2005/212]. Dessa rambeslut bör delvis ersättas för medlemsstaterna som är bundna av detta direktiv.

...

22) I detta direktiv fastställs minimiregler. Det hindrar inte medlemsstaterna från att föreskriva mer omfattande befogenheter i nationell rätt, till exempel när det gäller bevisregler.

23) Detta direktiv är tillämpligt på brott som omfattas av tillämpningsområdet för de instrument som räknas upp häri. Inom tillämpningsområdet för de instrumenten bör medlemsstater tillämpa utvidgat förverkande åtminstone på vissa brott enligt vad som definieras i detta direktiv."

12 I artikel 1 i direktivet anges följande:

"1. I detta direktiv fastställs minimiregler om frysning av egendom för att möjliggöra ett eventuellt senare förverkande och om förverkande av egendom i straffrättsliga ärenden.

2. Detta direktiv påverkar inte de förfaranden som medlemsstater använder sig av för att förverka egendomen i fråga."

13 I artikel 2 i nämnda direktiv föreskrivs följande:

"I detta direktiv gäller följande definitioner:

- 1) *vinning*: varje ekonomisk fördel som direkt eller indirekt härrör från ett brott; den kan bestå av alla former av egendom och innefattar all efterföljande återinvestering eller omvandling av direkt vinning och eventuella värdefulla fördelar.
- 2) *egendom*: varje form av egendom, materiell eller immateriell, lös eller fast egendom, samt juridiska handlingar eller urkunder som styrker äganderätt eller annan rätt till sådan egendom.
- 3) *hjälpmedel*: all slags egendom som på något sätt, helt eller delvis, använts eller varit avsedd att användas för att begå ett eller flera brott.
- 4) *förverkande*: slutgiltigt berövande av egendom beslutat av domstol i anledning av brott.
- 5) *frysning*: tillfälligt förbud mot överföring, förstöring, omvandling, avyttring eller flyttning av egendom, eller att man tillfälligt tar egendom i förvar eller tar kontroll över egendom.
- 6) *brott*: en brottslig gärning som omfattas av något av de instrument som förtecknas i artikel 3."

14 Artikel 3 i direktiv 2014/42 har följande lydelse:

"Detta direktiv ska tillämpas på brott som omfattas av

- a) den konvention som utarbetats på grundval av artikel K 3.2 c i fördraget om Europeiska unionen om kamp mot korruption som tjänstemän i Europeiska gemenskaperna eller Europeiska unionens medlemsstater är delaktiga i [(EUT C 195, 1997, s. 1)] ...,
- b) rådets rambeslut 2000/383/RIF av den 29 maj 2000 om förstärkning av skyddet mot förfalskning i samband med införandet av euron genom straffrättsliga och andra påföljder [(EGT L 140, 2000, s. 1)],
- c) rådets rambeslut 2001/413/RIF av den 28 maj 2001 om bekämpning av bedrägeri och förfalskning som rör andra betalningsmedel än kontanter [(EGT L 149, 2001, s. 1)],
- d) rambeslut [2001/500],
- e) rådets rambeslut 2002/475/RIF av den 13 juni 2002 om bekämpande av terrorism [(EGT L 164, 2002, s. 3)],
- f) rådets rambeslut 2003/568/RIF av den 22 juli 2003 om kampen mot korruption inom den privata sektorn [(EUT L 192, 2003, s. 54)],
- g) rådets rambeslut 2004/757/RIF av den 25 oktober 2004 om minimibestämmelser för brottsrekvisit och påföljder för olaglig narkotikahandel [(EUT L 335, 2004, s. 8)],

- h) rådets rambeslut 2008/841/RIF av den 24 oktober 2008 om bekämpande av terrorism [(EUT L 300, 2008, s. 42)],
- i) Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/36/EU av den 5 april 2011 om förebyggande och bekämpande av människohandel, om skydd av dess offer och om ersättande av rådets rambeslut 2002/629/RIF [(EUT L 101, 2011, s. 1, och rättelse i EUT L 308, 2012, s. 27)],
- j) Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU av den 13 december 2011 om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi samt om ersättande av rådets rambeslut 2004/68/RIF [(EUT L 335, 2011, s. 1, och rättelse i EUT L 330, 2014, s. 63)]
- k) Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/40/EU av den 12 augusti 2013 om angrepp mot informationssystem och om ersättande av rådets rambeslut 2005/222/RIF [(EUT L 218, 2013, s. 8)],

samt andra rättsliga instrument om det i dessa instrument uttryckligen fastställs att detta direktiv gäller för de brott som harmoniseras enligt instrumentet.”

- 15 I artikel 4 i direktiv 2014/42, som har rubriken ”Förverkande”, anges följande:

”1. Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att möjliggöra förverkande, antingen helt eller delvis, av hjälpmedel och vinning eller egendom till ett värde som motsvarar sådana hjälpmedel eller sådan vinning, om det meddelats en slutlig fällande brottmålsdom, vilken dom också kan vara resultatet av förfaranden i den tilltalades utvaro.”

2. Om förverkande på grundval av punkt 1 inte är möjligt, åtminstone om detta är en följd av att den misstänkta eller tilltalade personen är sjuk eller har avvikit, ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att göra det möjligt att förverka hjälpmedel och vinning i fall där ett straffrättsligt förfarande inletts i fråga om ett brott som är av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge upphov till en ekonomisk fördel och detta förfarande skulle ha kunnat leda till en fällande brottmålsdom, om den misstänkte eller tilltalade hade kunnat ställas inför rätta.”

- 16 I artikel 5 i direktivet, vilken har rubriken ”Utvidgat förverkande”, föreskrivs följande i punkt 1:

”Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att möjliggöra förverkande, antingen helt eller delvis, av egendom som tillhör en person som har dömts för ett brott som är av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge upphov till en ekonomisk fördel, om domstolen på grundval av omständigheterna i målet, bland annat konkreta uppgifter och tillgängligt bevismaterial, till exempel att värdet på egendomen inte står i proportion till den dömdes lagligen förvärvade inkomst, är övertygad om att egendomen i fråga härrör från brottsliga handlingar.”

- 17 I artikel 6.1 i direktivet föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att möjliggöra förverkandet av vinning, eller annan egendom, till ett värde som motsvarar vinningen, som överförts direkt eller indirekt av en misstänkt eller tilltalad till tredje man, eller som förvärvats av tredje man från en misstänkt eller tilltalad, åtminstone om denne tredje man hade kännedom om eller borde ha haft kännedom om att överföringens eller förvärvets syfte var att undvika förverkande, på grundval av konkreta uppgifter och omständigheter, inbegripet att överföringen eller förvärvet genomfördes utan ersättning eller i utbyte mot ett belopp som var betydligt lägre än marknadsvärdet.”

18 I artikel 8.1 i direktiv 2014/42 föreskrivs följande:

"Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att se till att personer som berörs av de åtgärder som föreskrivs enligt detta direktiv har rätt till ett effektivt rättsmedel och en opartisk domstol så att deras rättigheter tillvaratas."

19 Artikel 14 i direktivet har följande lydelse:

"1. ... artikel 1 första fyra strecksatserna och artikel 3 i rambeslut [2005/212] ska ersättas med detta direktiv för de medlemsstater som är bundna av detta direktiv, utan att det påverkar dessa medlemsstaters skyldigheter när det gäller tidsfristerna för införlivande av rambesluten i nationell rätt.

2. För de medlemsstater som är bundna av detta direktiv ska hänvisningar till de bestämmelser i rambeslut [2005/212] som avses i första stycket anses som hänvisningar till detta direktiv."

Bulgarisk rätt

Lagen om förverkande

20 *Zakon za otnemane v polza na darzhavata na nezakono pridobito imushestvo* (lagen om statens förverkande av tillgångar som har förvärvats på ett olagligt sätt) (DV nr 38 av den 18 maj 2012) (nedan kallad lagen om förverkande) upphörde att gälla den 19 januari 2018 och ersattes med *Zakon za protivodeystvie na korupsiata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushestvo* (lagen om korruptionsbekämpning och förverkande av olagligen förvärvade tillgångar) (DV nr 7 av den 19 januari 2018) som trädde i kraft den 19 november 2012. I artikel 1 i lagen om förverkande föreskrevs följande:

"1. I denna lag regleras villkoren och formerna för statens förverkande av egendom som förvärvats olagligen.

2) Med sådan egendom som avses i punkt 1 förstås egendom för vilken ingen laglig källa kan fastställas."

21 I artikel 2.1 i lagen om förverkande föreskrevs följande:

"Förfarandet enligt denna lag genomförs oberoende av det straffrättsliga förfarandet mot personen som är föremål för utredning och/eller personer som har en koppling till denne."

22 Artikel 5.1 i denna lag hade följande lydelse:

"[Kommissionen med ansvar för förverkande av egendom] är en specialiserad, oberoende och permanent myndighet."

23 I artikel 21 i den lagen föreskrevs följande:

"1) [Kommissionen med ansvar för förverkande av egendom] ska inleda ett förfarande enligt denna lag om det finns skäligen misstanke om att viss egendom har förvärvats på ett olagligt sätt.

2) Det är fråga om sådan skäligen misstanke när det efter genomförd utredning framgår att den undersökta personens tillgångar uppvisar väsentliga oegentligheter."

24 I artikel 22.1 i lagen om förverkande föreskrevs följande:

"En utredning enligt artikel 21.2 inleds efter beslut av direktören för det berörda territoriella direktoratet när en person är åtalad eller anklagad för att ha begått ett sådant brott som avses i följande bestämmelser:

...

8. Artiklarna 201–203 i [Nakazatelen kodeks (strafflagen)],

..."

25 I artikel 66 i nämnda lag föreskrevs följande:

"(1) Förverkande omfattar tillgångar som personen som är föremål för utredning har överfört till en juridisk person eller överfört till en juridisk persons kapital i form av ett penningtillskott eller annat tillskott, om personerna som leder eller kontrollerar den juridiska personerna kände till eller på grundval av omständigheterna kunnat anta att tillgångarna förvärvats illegalt.

2) Förverkande omfattar även illegalt förvärvade tillgångar som tillhör en juridisk person som kontrolleras av personen som är föremål för undersökning eller personer med en koppling till denne eller sådana personer som kontrollerar den juridiska personen gemensamt med personen som är föremål för utredning.

..."

26 Artikel 75.1 i nämnda lag hade följande lydelse:

"En ansökan till domstol om förverkande till staten av egendom som förvärvats olagligen ska ges in mot den person som är föremål för utredningen och mot de personer som avses i artiklarna 64, 65, 66, 67 och 71."

27 Artikel 76.2 i samma lag hade följande lydelse:

"Den person som är föremål för utredningen och de personer som avses i artiklarna 64, 65, 66, 67 och 71 ska vara motparter i förfarandet."

28 I artikel 80 i lagen om förverkande föreskrevs följande:

"De frågor som inte regleras i detta avsnitt omfattas av bestämmelserna i Grazhdanski-protsesualen kodeks [(civilprocesslagen)]."

Civilprocesslagen

29 I artikel 17.1 i civilprocesslagen föreskrivs följande:

"Domstolen prövar alla frågor som är relevanta för avgörandet av tvisten, utom frågan huruvida ett brott har begåtts."

Strafflagen

30 Artikel 53 i strafflagen har följande lydelse:

"1) Oberoende av det straffrättsliga ansvaret ska följande förverkas till staten:

- a) föremål som tillhör den som dömts och som är avsedda att användas eller används för att begå ett uppsåtligt brott.
- b) föremål som tillhör den som dömts för ett uppsåtligt brott – i de fall som uttryckligen anges i det särskilda avsnittet i denna lag.

2) Följande ska också förverkas till staten:

- a) föremål som utgör föremålet för eller instrumentet för brottet och vars innehav är förbjudet, och
- b) föremål som förvärvats tack vare brottet, om de inte behöver återbetalas eller återlämnas. Om de förvärvade föremålen har försvunnit eller överlåtits ska ett belopp som motsvarar deras värde förverkas."

31 I artikel 201 i nämnda lag föreskrivs följande:

"En person som inom ramen för sin tjänsteutövning förskingrar penningmedel, egendom eller andra värdeföremål som inte tillhör vederbörande eller som har överlämnats till vederbörande inom ramen för tjänsteutövningen eller anförtrotts vederbörande för omhändertagande eller förvaltning, döms till fängelse i högst åtta år och domstolen får besluta att upp till hälften av den dömdes tillgångar ska förverkas samt att vederbörande ska fräntas sina medborgerliga rättigheter ..."

32 I artikel 203.1 i strafflagen föreskrivs följande:

"Vid särskilt omfattande förskingring inom ramen för utövandet av en tjänst inom förvaltningen, vilket utgör ett grovt fall, döms till fängelse i lägst tio och högst tjugo år."

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

33 I juli 2014 underrättade Sofiyska gradska prokuratura (Åklagarmyndigheten i Sofia, Bulgarien) kommissionen med ansvar för förverkande av egendom att åtal hade väckts mot BP i hans egenskap av styrelseordförande i en bulgarisk bank. Åtalet avsåg att BP uppsåtligen skulle ha förmått andra personer att under perioden december 2011–19 juni 2014 förskingra medel från banken till ett sammanlagt värde av mer än 205 miljoner bulgariska leva (BGN) (cirka 105 miljoner euro). Detta utgör brott mot artiklarna 201 och 203.1 i strafflagen.

34 Det framgår av beslutet om hänskjutande att det straffrättsliga förfarandet alltjämt pågår och att det således ännu inte har meddelats någon slutlig dom eller att någon genom en lagakraftvunnen dom fällts till ansvar för brott.

35 Kommissionen med ansvar för förverkande av egendom genomförde en utredning som avsåg perioden 4 augusti 2004–4 augusti 2010, av vilken det bland annat framgår att BP och hans familjemedlemmar förfogade över stora banktillgodohavanden som inte motsvarade deras lagliga inkomster, att de hade utfört banktransaktioner med medel vilkas ursprung inte kunde fastställas, att de hade förvärvat lös och fast egendom till ett betydande värde och att BP hade uppburit ersättning enligt avtal som påstås vara fiktiva. Inkomsterna från dessa fiktiva transaktioner har tjänat för att dölja den olagliga källan av de medel som BP använt för att förvärva tillgångar.

- 36 Kommissionen med ansvar för förverkande av egendom inledde genom beslut av den 14 maj 2015 ett förfarande vid Sofiyski gradski sad (Stadsdomstolen i Sofia, Bulgarien) med stöd av artikel 22.1 led 8 lagen om förverkande i syfte att förverka tillgångar tillhörande BP, hans familjemedlemmar samt utomstående personer, vilka antingen har anknytning till BP eller kontrolleras av BP, som enligt kommissionen har förvärvats på ett olagligt sätt. Om tillgångarna hade sålts eller omvandlats till annan egendom yrkade kommissionen att motsvarande värde i pengar skulle förverkas.
- 37 På ansökan av kommissionen med ansvar för förverkande av egendom förordnade Sofiyski gradski sad (Stadsdomstolen i Sofia) om säkerhetsåtgärder avseende de tillgångar för vilka förverkande hade yrkats.
- 38 I den process som BP och vissa motparter i det nationella målet inlett vid den hänskjutande domstolen har de hävdats att den ansökan om förverkande av tillgångar som getts in av kommissionen med ansvar för förverkande av egendom ska avvisas, eftersom den strider mot direktiv 2014/42. Direktivet kräver nämligen att förverkande av egendom ska grunda sig på en slutlig fällande brottmålsdom, vilken saknas i det nationella målet. Enligt BP och övriga motparter finns det inte något regelverk på unionsnivå angående civilrättsliga förverkanden, vilket innebär att förverkande endast kan ske efter en slutlig fällande brottmålsdom. Enligt dem skulle motparterna i det nationella målet behandlas som om de slutligt hade dömts och fällits till ansvar, vilket bland annat skulle undergräva oskuldspresumtionen och rätten till en rättvis rättegång.
- 39 Den hänskjutande domstolen har påpekat att det uttryckligen framgår av lagen om förverkande att det förverkandeförfarande som inletts vid tvistemålsdomstol är fristående från det straffrättsliga förfarande som inletts mot den person som är föremål för utredning och/eller de personer som har anknytning till eller kontrolleras av den personen. Blotta förekomsten av en anklagelse om brott räcker för att inleda ett förfarande för civilrättsligt förverkande. Enligt den hänskjutande domstolen framgår det emellertid tydligt av lydelsen i direktiv 2014/42 att det inte kan uteslutas att det föreligger samband mellan det straffrättsliga förfarandet och förfarandet för civilrättsligt förverkande och att det inte behövs att sistnämnda förfarande är avslutat innan det straffrättsliga förfarandet slutförts. Enligt den domstolen gick lagen om förverkande således utöver den minimiharmonisering som föreskrivs i direktiv 2014/42 och stred följaktligen mot sistnämnda direktiv. Med hänsyn till att BP ännu inte har dömts till straffrättsligt ansvar för de gärningar som är i fråga i det nationella målet, anser den hänskjutande domstolen att förfarandet för civilrättsligt förverkande av egendom bör vilandeförklaras till dess att det straffrättsliga förfarande som inletts mot bland annat BP har avslutats.
- 40 Sofiyski gradski sad (Stadsdomstolen i Sofia) är emellertid osäker på hur bestämmelserna i direktiv 2014/42 ska tolkas och beslutade därför att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
- ”1) Ska artikel 1.1 i direktiv [2014/42] enligt vilken direktivet fastställer ’minimiregler om frysning av egendom för att möjliggöra ett eventuellt senare förverkande’ tolkas på så sätt att den tillåter medlemsstaterna att utfärda bestämmelser om civilrättsligt förverkande som inte stöds på en fällande brottmålsdom?
 - 2) Följer det av artikel 1.1, med beaktande av artikel 4.1 i direktiv [2014/42] att det är tillräckligt att ett straffrättsligt förfarande endast har inletts mot personen vars tillgångar är föremål för förverkande, för att ett civilrättsligt förverkandeförfarande ska kunna inledas och genomföras?
 - 3) Är det tillåtet att göra en extensiv tolkning av skälen till artikel 4.2 i [direktiv 2014/42], enligt vilka civilrättsligt förverkande som inte stöds på en fällande dom är tillåtet?
 - 4) Ska artikel 5.1 i [direktiv 2014/42] tolkas på så sätt att det endast på grundval av en avvikelse mellan en persons tillgångar och dennes legala inkomster är möjligt att besluta om förverkande av egendom för att den erhållits direkt eller indirekt genom brott, utan att det föreligger en slutlig brottmålsdom som fastställer att personen har begått det aktuella brottet?

- 5) Ska artikel 6.1 i direktiv [2014/42] tolkas på så sätt att bestämmelsen reglerar förverkande hos tredje man som en kompletterande eller alternativ åtgärd i förhållande till direkt förverkande, eller som en kompletterande åtgärd i förhållande till utvidgat förverkande?
- 6) Ska artikel 8.1 i direktiv [2014/42] tolkas på så sätt att den säkerställer tillämpningen av oskuldspresumtionen och förbjuder förverkande som inte sker med stöd av en fällande dom?"

Huruvida begäran om förhandsavgörande kan tas upp till prövning

- 41 Kommissionen med ansvar för förverkande av egendom samt den bulgariska och den tjeckiska regeringen har gjort gällande att begäran om förhandsavgörande inte kan tas upp till prövning.
- 42 Enligt dessa berörda parter är en tolkning av direktiv 2014/42 inte relevant för att avgöra det nationella målet. Detta direktiv har för det första till syfte att fastställa minimiregler angående förverkande i brottmål, medan det förverkandeförfarande som inletts i det nationella målet är av civilrättsligt slag och fristående från handläggningen eller utgången i det straffrättsliga förfarandet. Kommissionens ansökan om förverkande av egendom har sitt ursprung i en överträdelse som avser förskingring av penningmedel, vilken är straffbelagd i artiklarna 201–203 i strafflagen. Denna överträdelse nämns emellertid inte i någon av de rättsakter som anges i artikel 3 i direktiv 2014/42, i vilken direktivets materiella tillämpningsområde fastställs. Kommissionen med ansvar för förverkande av egendom samt den bulgariska regeringen har slutligen angett att fristen för att införliva direktiv 2014/42 enligt artikel 12 i direktivet fastställdes till den 4 oktober 2016, medan förfarandet vid den hänskjutande domstolen inleddes den 22 mars 2016, vilket innebär att bestämmelserna i direktivet inte är tillämpliga i tiden (*ratione temporis*) i det nationella målet.
- 43 Domstolen erinrar om att nationella domstolars frågor om tolkningen av unionsrätten enligt fast rättspraxis presumeras vara relevanta. Dessa frågor ställs mot bakgrund av den beskrivning av omständigheterna i målet och tillämplig lagstiftning som den nationella domstolen på eget ansvar har lämnat och vars riktighet det inte ankommer på EU-domstolen att pröva. En begäran från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågorna är hypotetiska eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 24 juni 2008, *Commune de Mesquer*, C-188/07, EU:C:2008:359, punkt 30 och dom av den 13 november 2018, *Levola Hengelo*, C-310/17, EU:C:2018:899, punkt 28).
- 44 När det, såsom i förevarande mål, inte på ett uppenbart sätt framgår att tolkningen av en unionsbestämmelse inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet, anser domstolen att invändningen att denna bestämmelse inte är tillämplig i det nationella målet inte har något att göra med huruvida begäran om förhandsavgörande kan prövas i sak utan att den tvärtom rör själva sakprövningen av tolkningsfrågorna (dom av den 12 december 2019, *Slovenské elektrárne*, C-376/18, EU:C:2019:1068, punkt 29 och där angiven rättspraxis).
- 45 Begäran om förhandsavgörande kan följaktligen tas upp till prövning.

Prövning i sak

Inledande anmärkningar

- 46 Enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF ankommer det på EU-domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar, som gör det möjligt för den domstolen att avgöra det mål som den ska pröva. I detta syfte kan EU-domstolen behöva omformulera de frågor som hänskjutits. Den omständigheten att en nationell domstol formellt sett har formulerat sin tolkningsfråga med hänvisning till vissa bestämmelser i unionsrätten, utgör inte hinder för att EU-domstolen tillhandahåller den domstolen alla uppgifter om unionsrättens tolkning som kan vara användbara vid avgörandet av det nationella målet, oberoende av om det har hänvisats därtill i frågorna eller inte. Det ankommer på EU-domstolen att utifrån samtliga uppgifter som den nationella domstolen har lämnat, och i synnerhet utifrån skälen i beslutet om hänskjutande, avgöra vilka delar av unionsrätten som behöver tolkas med hänsyn till saken i målet (dom av den 5 december 2019, EVN Bulgaria Toplofikatsia och Toplofikatsia Sofia, C-708/17 och C-725/17, EU:C:2019:1049, punkt 46 och där angiven rättspraxis).
- 47 Den hänskjutande domstolen har med sina frågor begärt att EU-domstolen ska tolka bestämmelser i direktiv 2014/42. Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 41 i sitt förslag till avgörande utgör inte gärningar som består i förskingring av penningmedel, såsom de som beskrivs i beslutet om hänskjutande, någon av de överträdelse som omfattas av de rättsakter som på ett uttömmande sätt räknas upp i artikel 3 i direktiv 2014/42, vilket medför att föremålet för det nationella förfarande som inletts av kommissionen med ansvar för förverkande av egendom faller utanför direktivets materiella tillämpningsområde.
- 48 Det framgår dessutom av artikel 14.1 i direktiv 2014/42 att detta direktiv endast ersätter strecksatserna 1–4 i artikel 1 samt artikel 3 i rambeslut 2005/212 för de medlemsstater som är bundna av direktivet. Såsom generaladvokaten har angett i punkterna 48 och 49 i sitt förslag till avgörande får detta till följd att artiklarna 2, 4 och 5 i detta rambeslut fortsätter att gälla efter antagandet av direktiv 2014/42.
- 49 I förevarande fall framgår det av lydelsen i artikel 2.1 i rambeslut 2005/212 att medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att kunna förverka, helt eller delvis, hjälpmedel och vinning som härrör från brottsliga gärningar som kan bestraffas med frihetsberövande i mer än ett år. De överträdelse som den hänskjutande domstolen har angett kan leda till frihetsberövande straff i lägst tio och högst tjugo år och dessa överträdelse kan därför omfattas av rambeslutets tillämpningsområde.
- 50 Härav följer att bestämmelserna i rambeslut 2005/212, utan att det påverkar tolkningen av dem eller deras räckvidd, nödvändigtvis ingår i de delar av unionsrätten som, med hänsyn till saken i det nationella målet och de uppgifter som lämnats av den hänskjutande domstolen, ska beaktas av EU-domstolen, för att den ska kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den.

Prövning av tolkningsfrågorna

- 51 Mot bakgrund av det anförda ska den hänskjutande domstolen anses ha ställt tolkningsfrågorna, vilka ska prövas i ett sammanhang, för att få klarhet i huruvida rambeslut 2005/212 ska tolkas så, att det utgör hinder för lagstiftningen i en medlemsstat enligt vilken en nationell domstol beslutar om förverkande av olagligen förvärvad egendom efter genomförandet av ett förfarande enligt vilket det varken krävs att det föreligger ett konstaterat brott, eller än mindre att de misstänkta gärningsmännen dömts till ansvar för brottet.

- 52 För att besvara denna fråga erinrar domstolen om att rambeslut 2005/212 grundar sig på bestämmelserna i avdelning VI i EU-fördraget, i dess lydelse före Lissabonfördraget, med rubriken "Bestämmelser om polissamarbete och straffrättsligt samarbete", närmare bestämt på artikel 29, artikel 31.1 c och artikel 34.2 b EU.
- 53 I artikel 31.1 c EU anges att de gemensamma insatserna i det straffrättsliga samarbetet syftar till att säkerställa förenlighet mellan tillämpliga regler i medlemsstaterna, när detta är nödvändigt för att förbättra samarbetet. I detta sammanhang har rambeslut 2005/212, såsom framgår av skäl 10 i beslutet, till syfte att se till att det finns effektiva regler i alla medlemsstater om förverkande av vinning av brott.
- 54 Det är därför som artikel 2.1 i rambeslut 2005/212 kräver att varje medlemsstat ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att kunna förverka, helt eller delvis, hjälpmedel och vinning som härrör från brottsliga gärningar som kan bestraffas med frihetsberövande i mer än ett år eller egendom vars värde motsvarar sådan vinning, samtidigt som "förverkande" i artikel 1 fjärde strecksatsen definieras som ett straff eller annan åtgärd beslutad av domstol efter rättegång på grund av brottslig gärning eller brottsliga gärningar som innebär slutgiltigt berövande av egendom.
- 55 Såsom även framgår av skäl 10 i rambeslut 2005/212 hör det beslutet ihop med ett förslag från Konungariket Danmark, vilket ledde fram till antagandet av rådets rambeslut 2006/783/RIF av den 6 oktober 2006 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på beslut om förverkande (EUT L 328, 2006, s. 59, och rättelse i EUT L 50, 2014, s. 37). Såsom anges i skäl 8 i rambeslut 2006/783 är syftet med beslutet att underlätta samarbetet mellan medlemsstaterna om ömsesidigt erkännande och verkställighet av beslut om förverkande av egendom, så att en medlemsstat på sitt territorium skall erkänna och verkställa beslut om förverkande som har utfärdats av en annan medlemsstats domstol som är behörig i brottmål.
- 56 Med beaktande av syftena med och lydelsen i bestämmelserna i rambeslut 2005/212 samt det sammanhang i vilket det antogs, anser domstolen att rambeslutet är en rättsakt som syftar till att ålägga medlemsstaterna att införa gemensamma minimiregler om förverkande av hjälpmedel och vinning som har samband med brott för att underlätta det ömsesidiga erkännandet av domstolsavgöranden om förverkande som antagits inom ramen för straffrättsliga förfaranden. Detta är även vad generaladvokaten i princip påpekade i punkt 63 i sitt förslag till avgörande.
- 57 Rambeslut 2005/212 reglerar således inte förverkande av hjälpmedel och vinning härrörande från olaglig verksamhet som beslutats av en domstol i en medlemsstat inom ramen för, eller efter, ett förfarande som inte avser fastställande av ett eller flera brott.
- 58 Denna tolkning påverkas inte av artikel 2.2 i rambeslutet.
- 59 I den bestämmelsen anges nämligen endast att medlemsstaterna i samband med skattebrott får tillämpa andra förfaranden än straffrättsliga för att frånta gärningsmannen vinningen av brottet. Den bestämmelsen kan inte *e contrario* tolkas så, att medlemsstaterna skulle vara fråntagna möjligheten att, i fall som inte har samband med skattebrott, införa andra förfaranden för förverkande än straffrättsliga förfaranden. Ett sådant förbud skulle nämligen gå utöver räckvidden för de minimiregler som införts genom rambeslut 2005/212.
- 60 I förevarande fall framgår det att det är ett civilrättsligt förfarande för förverkande som pågår vid den hänskjutande domstolen och att den typen av förfarande i nationell rätt samexisterar med ett regelverk för straffrättsligt förverkande. Enligt artikel 22.1 lagen om förverkande ska ett sådant förfarande visserligen inledas av kommissionen med ansvar för förverkande när denna blivit underrättad om att en person är anklagad för att ha begått vissa brott. Det framgår emellertid av handlingarna i målet samt av de preciseringar som lämnades vid förhandlingen av kommissionen med ansvar för förverkande, den bulgariska regeringen och Europeiska kommissionen, att detta förfarande,

vilket endast är inriktat på egendom som påstås vara olagligen förvärvad, i enlighet med bestämmelserna i den lagen genomförs fristående från ett eventuellt straffrättsligt förfarande mot den gärningsman som misstänks ha begått brotten och oberoende av utgången i ett sådant förfarande, i synnerhet gärningsmannens fällande till ansvar.

- 61 Under dessa omständigheter konstaterar domstolen att det beslut som den hänskjutande domstolen ska meddela i det nationella målet inte ingår i eller följer på ett förfarande avseende ett eller flera brott. Det omfattas således inte av tillämpningsområdet för rambeslut 2005/212.
- 62 Mot bakgrund av det ovan anförda ska tolkningsfrågorna besvaras enligt följande. Rambeslut 2005/212 ska tolkas så, att det inte utgör hinder för lagstiftningen i en medlemsstat enligt vilken en nationell domstol beslutar om förverkande av olagligen förvärvad egendom efter genomförandet av ett förfarande enligt vilket det varken krävs att det föreligger ett konstaterat brott eller, än mindre, att de misstänkta gärningsmännen dömts till ansvar för brottet.

Rättegångskostnader

- 63 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

Rådets rambeslut 2005/212/RIF av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott ska tolkas så, att det inte utgör hinder för lagstiftningen i en medlemsstat enligt vilken en nationell domstol beslutar om förverkande av olagligen förvärvad egendom efter genomförandet av ett förfarande enligt vilket det varken krävs att det föreligger ett konstaterat brott eller, än mindre, att de misstänkta gärningsmännen dömts till ansvar för brottet.

Underskrifter